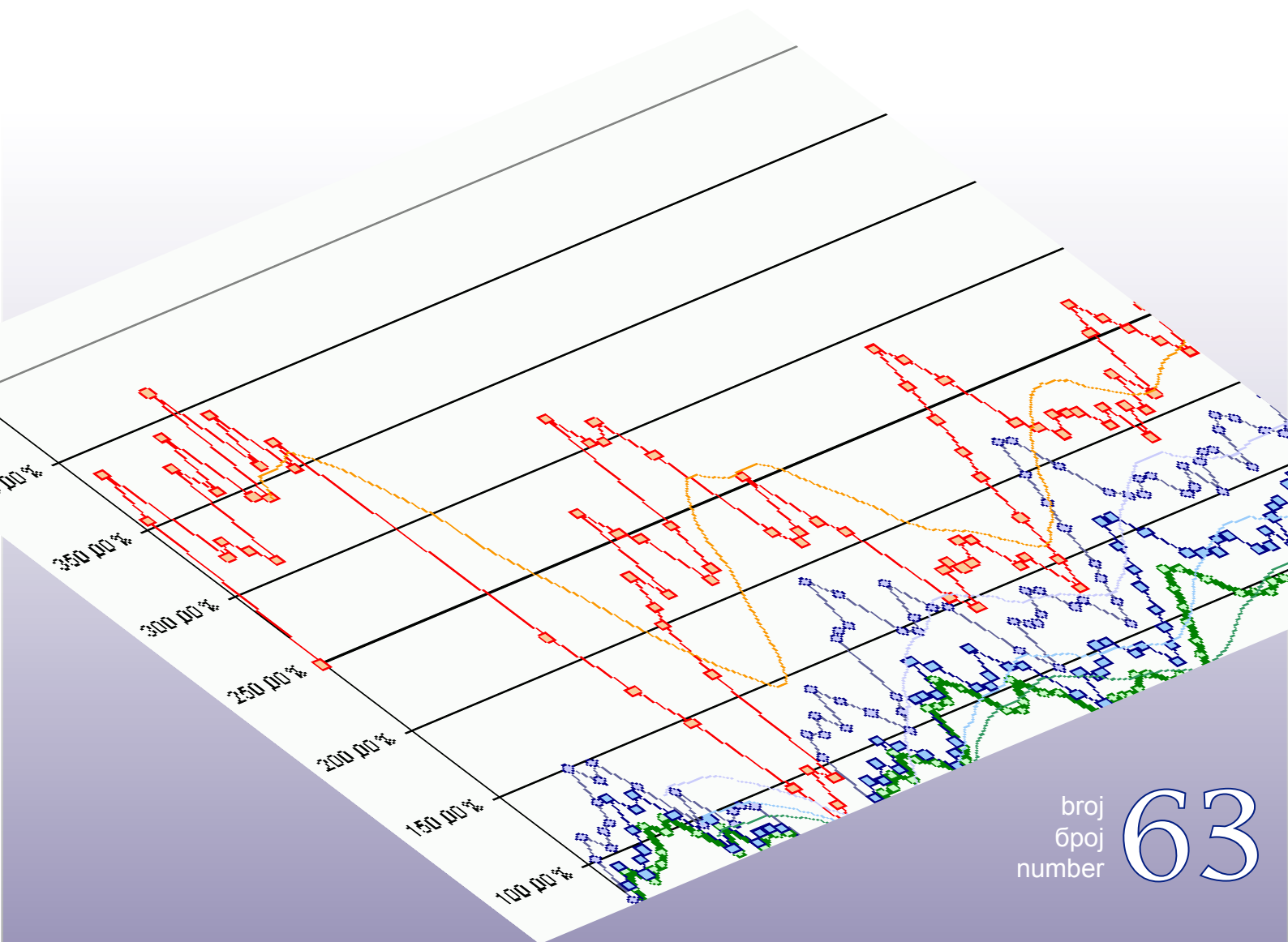

Macroeconomic Unit of the Governing Board of the Indirect Tax Authority

Oma Bilten

broj
број
number

63

Uz ovaj broj

Zadovoljstvo nam je da u ovom broju možemo objaviti autorski osvrt g. Milana Cuca, rezidentnog predstavnika Međunarodnog monetarnog fonda u Bosni i Hercegovini. Analizirajući uzroke fiskalnog deficita u BiH g. Cuc ističe da je to posljedica višegodišnje prakse neumjerene potrošnje, iznad raspoloživog dohotka, koja je dodatno potaknuta visokim prihodima nakon uvođenja PDV-a. Govoreći o ciljevima i inicijalnim efektima *stand-by* aranžmana sa MMF-om autor navodi da prve procjene efekata aranžmana ukazuju pozitivne pomake, pogotovo kad je u pitanju stabilnost finansijskog sektora, ali i u sferi realne ekonomije i javnih finansija. U narednom periodu fokus fiskalnih vlasti u BiH treba biti usmjeren ka fiskalnoj konsolidaciji i sprovođenju dugo odlaganih reformi u sferi javnih rashoda. Svođenje rashoda na prihvatljiv nivo ne može se ostvariti bez smanjenja javne potrošnje i restrukturiranja rashoda na svim nivoima složene strukture vlasti u BiH.

Fiskalna održivost u BiH u narednim godinama podrazumijeva ostvarenje konsolidovanog fiskalnog suficita potrebnog za finansiranje narasle eksterne zaduženosti zemlje. Pored toga, restrukturiranjem rashoda potrebno je naći prostor i za finansiranje reformi koje su nužne za proces evroatlantskih integracija. Da li će to biti moguće uveliko ovisi i o tempu rasta javnih prihoda, čiji najveći dio predstavljaju prihodi od indirektnih poreza. Pozitivni trendovi u naplati indirektnih poreza, koje smo najavili u prošlom broju, nastavili su se i u mjesecu septembru 2010.godine. Rast prihoda od indirektnih poreza na kumulativnoj osnovi u dosadašnjem periodu iznosi 7,8%. Međutim, i dalje najveći dio rasta prihoda od indirektnih poreza je rezultat promjena u politici oporezivanja akcizom, a tek manji dio se odnosi na skroman rast prihoda od PDV-a. Ostaje da se vidi da li će se pozitivni trendovi održati i u četvrtom kvartalu 2010.g. i nastaviti u idućoj godini.

U ovom broju Biltena dajemo i analizu kretanja prihoda od akciza na kahvu i svih parametara koji mogu da utječu na nivo ubranih prihoda, sa osvrtom na situaciju na svjetskom tržištu i politike oporezivanja kahve u EU i okruženju.

dr.sc. Dinka Antić
šef Odjeljenja

Sadržaj:

U fokusu: Bosna i Hercegovina i Međunarodni monetarni fond: Stabiliziranje javnih finansija	2
Naplata prihoda od indirektnih poreza: januar – septembar 2010	5
Dinamika kretanja uvoza kao i prihoda od akcize na kahvu sa osvrtom na povezane politike kod nas i u okruženju	10
Konsolidovani izvještaji: JR, Institucije BiH i entiteti, I-IX 2010.g.	17
Konsolidovani izvještaji: Kantoni	19

tehnička obrada : Sulejman Hasanović, IT saradnik

U FOKUSU**Bosna i Hercegovina i Međunarodni monetarni fond: Stabiliziranje javnih finansija**
(pripremio: Milan Cuc, rezidentni predstavnik MMF-a u BiH)

Na dan 15. oktobra 2010. godine, Izvršni odbor Međunarodnog monetarnog fonda (MMF) završio je drugi i treći pregled ekonomskih rezultata Bosne i Hercegovine (BiH) u okviru programa kojeg podržava Stand-By aranžman (SBA). Ovim ukupna podrška MMF-a od početka programa dostiže iznos od 423 miliona SDR (približno 930 miliona KM). Kakva je priroda podrške MMF-a i na koji način se ona uklapa u prioritete fiskalne politike ove zemlje?

GLOBALNA FINANSIJSKA KRIZA DOTIČE BOSNU I HERCEGOVINU

Do početka 2009. godine, postajalo je sve jasnije da zemlja neće biti pošteđena negativnih posljedica globalne finansijske krize. Međutim, potreba za prilagođavanjem u BiH postojala čak i prije početka globalne krize. U 2008. godini je deficit tekućeg računa platnog bilansa – prekomjerna domaća potrošnja u odnosu na prihode zemlje – dostigao vrijednost od 14 procenata BDP-a, ili 1,8 milijardi EUR. Jednostavno rečeno, zemlja je trošila više nego što je sebi mogla priuštiti. To je bilo moguće, barem privremeno, dok god je imala lagan pristup vanjskom finansiranju (direktna strana ulaganja, zaduživanje filijala kod matičnih banaka u inostranstvu, i sl.). Međutim, kada su naišli prvi udari krize, tokovi vanjskog finansiranja počeli su presušivati, a potražnja u privatnom sektoru i s njom povezan uvoz bili su pod pritiskom. S Evropom koja je zapadala u recesiju, i bosanskohercegovački izvoz je opao. Zemlja je bila suočena s izgledima oštrog pada ekonomske aktivnosti.

Stand-By aranžman s Bosnom i Hercegovinom**Karakteristike:**

- Odobren 8. jula 2009. godine
- Trajanje: 36 mjeseci (od jula 2009. do juna 2012.)
- Ukupan iznos: 1,01 milijarda SDR (600 procenata kvote; približno 1,1 milijarda EUR)
- Povlačenje sredstava: kvartalno; u zavisnosti od uspješnog završetka kvartalnih pregleda

Ciljevi:

- Zaštititi Valutni odbor i ublažiti efekte nepovoljnog vanjskog okruženja
- Konsolidirati javne finansije i izvesti ih na održiv srednjoročni put
- Održati adekvatnu likvidnost i kapitalizaciju banaka
- Osigurati dovoljan nivo vanjskog finansiranja i ojačati povjerenje

STABILIZIRANJE JAVNIH FINANSIJA

Istovremeno, moralo se hitno ponovo postići obuzdavanje javne potrošnje. Upotreba fiskalnog poticaja – privremeno povećanje javne potrošnje ili smanjenje poreza – kako bi se pomoglo posustaljoj privredi, nije bila moguća. Kada su razgovori o ekonomskom programu započeli u aprilu 2009. godine, misija MMF-a procijenila je da se, u odsustvu korektivnih mjera, deficit konsolidirane generalne vlade kreće ka nivou od 8 procenata BDP-a za datu godinu. Vladini budžeti više nisu bili realistični. Dok se jedan dio manjka prihoda mogao pripisati utjecaju globalne krize, fiskalni problemi zemlje bili su dublje prirode. Oni su predstavljali nasljeđe neodržive ekspanzije javne potrošnje poslije 2005. godine. Privremeni nagli priliv poreskih prihoda koji je uslijedio nakon uvođenja PDV-a potaknuo je očekivanja snažnog, neprekidnog rasta prihoda,

Banja Luka: Bana Lazarevića, 78 000 Banja Luka, Tel/fax: +387 51 335 350, E-mail: oma@uino.gov.ba
Sarajevo: Đoke Mazalića 5, 71 000 Sarajevo, Tel:+387 33 279 553, Fax:+387 33 279 625, Web: www.oma.uino.gov.ba

izazivajući na taj način spokojstvo u pogledu kontrole javne potrošnje. Između 2006. i 2008. godine, potrošnja generalne vlade porasla je za 66 procenata, premašujući rast prihoda u privredi od 46 procenata izmjeren pomoću nominalnog BDP-a. Kao rezultat toga, ukupni fiskalni bilans pretrpio je pomak od suficita u vrijednosti od približno 2 procenta BDP-a u 2006. godini do deficita u vrijednosti of 3,5 procenata BDP-a u 2008. godini.

U ovakvim je okolnostima Fiskalno vijeće odlučilo pristupiti MMF-u sa zahtjevom za finansijskom podrškom programu ekonomskog prilagođavanja zemlji. Mjere usmjerene na potrošnju i prihode bile su neizbježne kako bi se javne finansije izvele na održiv put. Argumentacija za finansijsku podršku također je bila jasna: omogućiti protezanje fiskalnog prilagođavanja na nekoliko godina i izbjeći guranje u slobodan pad privrede koja je već trpjela zbog pada u privatnoj i vanjskoj potražnji.

Zatvaranje fiskalnog jaza neće biti lako. Razlika između zahtjeva za finansiranjem i raspoloživog finansiranja procijenjena je na nivou od približno 9 procenata BDP-a. Razgovori o programu sa misijom MMF-a u aprilu 2009. godine imali su za fokus utvrđivanje kombinacije vjerodostojnih mjera politike na svim nivoima vlasti i dodatnih izvora finansiranja, koji bi omogućili zatvaranje deficita u finansiranju. Tabela prikazuje kako je situacija prvobitno izgledala za 2009. godinu (prva kolona), kako ju je dogovoreni program pokušao ispraviti (druga kolona), te kako je izgledao stvarni ishod (posljednja kolona).

Bosna i Hercegovina: Kako je zatvoren deficit, 2009. godina
(Generalna vlada, procenti BDP-a)

	Prije mjera	Program	Ishod
Prihodi	44,9	45,6	44,6
Rashodi	52,8	50,3	50,2
Bilans	-7,9	-4,8	-5,7
Finansiranje	7,9	4,8	5,7
Domaće finansiranje	-2,2	0,4	1,8
Vanjsko finansiranje	0,8	4,3	3,8
od čega: MMF	0,0	2,5	2,9
Deficit u finansiranju	9,3	0,0	0,0

Izvori: Vlasti BiH i procjene osoblja MMF-a

Program je predvidio da se deficit u finansiranju za 2009. godinu premosti putem kombinacije (a) mjera usmjerenih na prihode i rashode, (b) dodatnog domaćeg finansiranja i (c) dodatnog vanjskog finansiranja – s približno podjednakim ulozima. U sklopu fiskalnih mjera, rashodi bi podnijeli $\frac{3}{4}$ tereta prilagođavanja, dok bi mjere usmjerene na prihode podnijele $\frac{1}{4}$. U konačnici, poreski prihodi su opali više nego što je projicirano, te je deficit dostigao nivo od 5,7 procenata BDP-a (1 procenat BDP-a više u odnosu na prvobitni cilj). To je, zajedno sa kašnjenjem u povlačenju sredstava po osnovu nekih vanjskih zajmova, značilo da je domaće finansiranje moralo podnijeti relativno veći dio tereta. BiH je također iskoristila približno 300 miliona KM u obliku općih i posebnih alokacija SDR-a, što joj je pomoglo u kompenzaciji jednog dijela deficita u vanjskom finansiranju.

POČETNI USPJESI

Sa zatvaranjem fiskalnog jaza u finansiranju, rizik da javne finansije postanu destabilizirajući činilac za sveukupnu privredu značajno je smanjen. To je, skupa s mjerama u finansijskom sektoru, pomoglo ponovnu izgradnju povjerenja.¹ Ekonomska aktivnost dotakla je dno do kraja 2009. godine. Tokom 2010. godine, vidjeli smo izvjesne pozitivne znakove u nizu različitih oblasti. Izvoz je ponovo počeo rasti, dostižući 29 procenata u prva tri kvartala; industrijska proizvodnja postigla je umjerenu dobit, a prihodi od indirektnog oporezivanja se oporavljaju, donoseći izvjesno olakšanje vladinim budžetima. Platni bilans zemlje se poboljšala budući da je deficit tekućeg računa prepolovljen na 7

procenata BDP-a u 2009. godini i nastavlja se polako smanjivati. To je, skupa s povlačenjem sredstava od MMF-a, pomoglo u stabilizaciji rezervi Centralne banke. Na fiskalnom frontu, prilagođavanje s fokusom na obuzdavanje rashoda se nastavlja: prema projekcijama, deficit generalne vlade treba pasti na 4,5 procenata BDP-a u 2010. godini (sa nivoa od 5,7 procenata u 2009.). Usvajanjem neophodnih zakonodavnih akata, entiteti su napravili prvi korak ka temeljnoj reformi sistema boračkih i civilnih naknada. Istovremeno, potrošnja na starosne penzije i javne investicije ostala je zaštićena.

Stand-By aranžman i ekonomski program— Početni rezultati:

- Ekonomska situacija se stabilizira
- Pad ekonomskih aktivnosti je zaustavljen
- Povjerenje se vraća: depoziti rastu; devizne rezerve su stabilne; ukupna izloženost stranih banaka je održana
- Rezultati u sklopu Stand-By aranžmana općenito su zadovoljavajući. Kvantitativni ciljevi za kraj marta i kraj juna su ostvareni, s izuzetkom onog koji se odnosi na akumulaciju domaćih neizmirenih obaveza u rashodima.

POSAO KOJI PREDSTOJI

Sada je potreban daljnji napredak u fiskalnoj konsolidaciji kako bi se očuvali ovi rani uspjesi. Oporavak je i dalje krhak – tek treba čvrsto stati na noge i poprimiti širu osnovu. Postizborno okruženje cijeloj mješavini dodaje sastojak političke neizvjesnosti. Ovo samo potcrtava značaj bržeg napretka u fiskalnim reformama kako bi se riješile slabosti u javnim finansijama. Postavljanje javnih finansija na održive temelje ne može se postići bez sistemskih reformi naknada po osnovu prava i nenamjenskih transfera, obuzdavanja ukupnih primanja zaposlenih u javnom sektoru, te reformi penzionih sistema. Glavni cilj trebao bi biti stavljanje tekućih rashoda pod kontrolu i omogućavanje stvaranja prostora za itekako potrebnu potrošnju na javne investicije, štiteći pritom one koji su najranjiviji. Poslije početnog napretka – uključujući usvajanje zakonodavstva s ciljem reformiranja sistema boračkih i civilnih naknada u oba entiteta i Zakona o plaćama u Federaciji – sada je izazov ojačati provedbu ovih reformi. Korist koju će donijeti provođenje reformi i projicirani oporavak poreskih prihoda trebali bi poboljšati fiskalno zdravlje zemlje i omogućiti postupno povlačenje MMF-ove podrške budžetu.

¹ Preuzimanje obaveze matičnih stranih banaka da zadrže svoju izloženost vis-à-vis BiH i održe dobru kapitaliziranost svojih filijala također je bilo značajno u tom smislu.

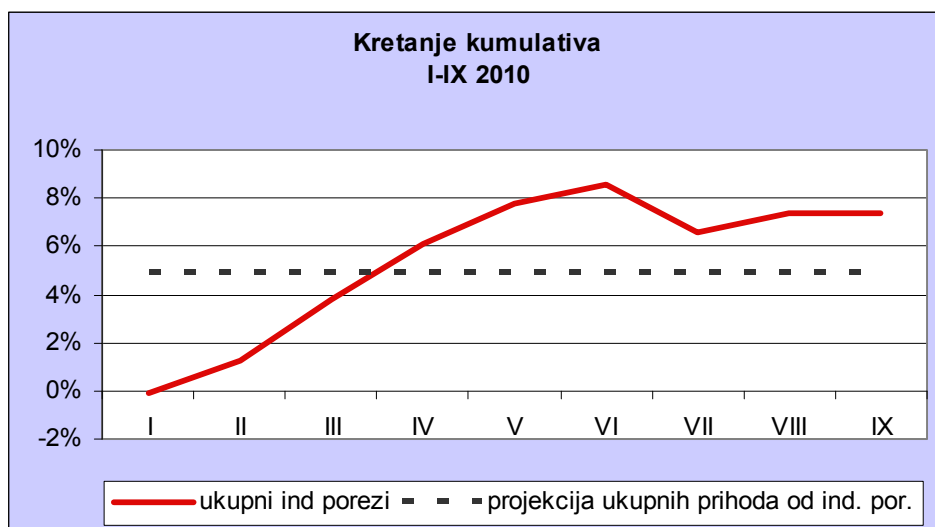
Banja Luka: Bana Lazarevića, 78 000 Banja Luka, Tel/fax: +387 51 335 350, E-mail: oma@uino.gov.ba
Sarajevo: Đoke Mazalića 5, 71 000 Sarajevo, Tel:+387 33 279 553, Fax:+387 33 279 625, Web: www.oma.uino.gov.ba

Naplata prihoda od indirektnih poreza: januar – septembar 2010

(pripremila: dr.sc. Dinka Antić)

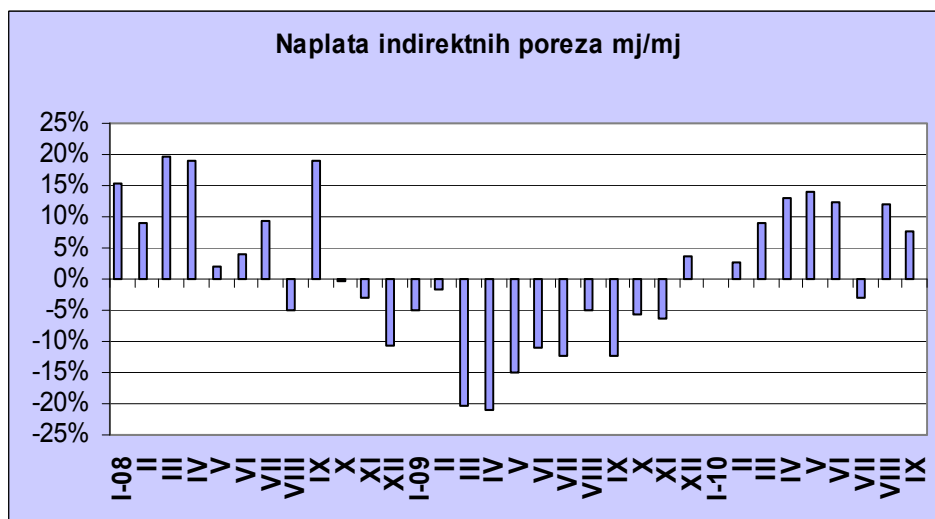
UKUPNI PRIHODI

Prema preliminarnom izvještaju UIO za septembar 2010.g. u periodu januar - septembar 2010 naplaćeno je po odbitku povrata ukupno 3,528 mlrd KM indirektnih poreza ili za 7,80% više nego u istom periodu 2009.g. U ovaj iznos je uključeno i 33 mil neusklađenih prihoda. (Napomena: Neusklađeni prihodi su isključeni iz analize po vrstama prihoda.)

Grafikon 1

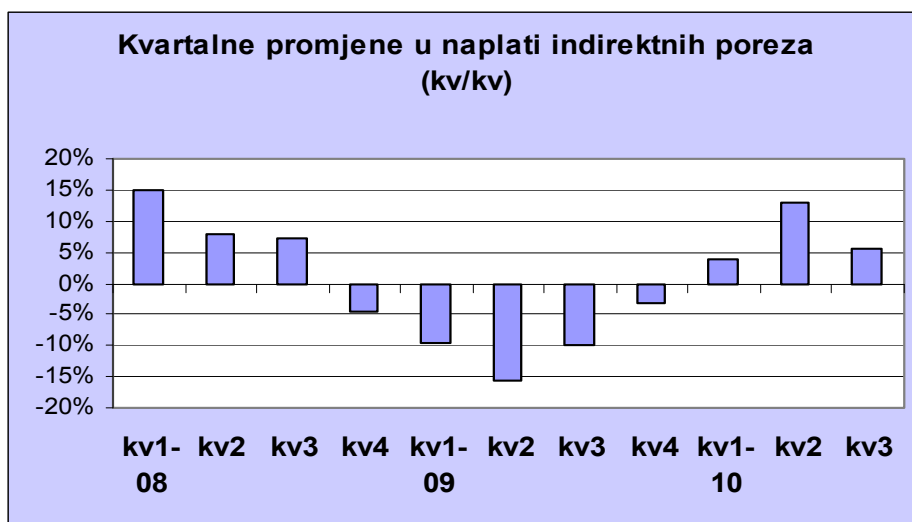
U kretanju naplate od početka 2010. godine primjećuju se značajne oscilacije (Grafikon 1 i 2).

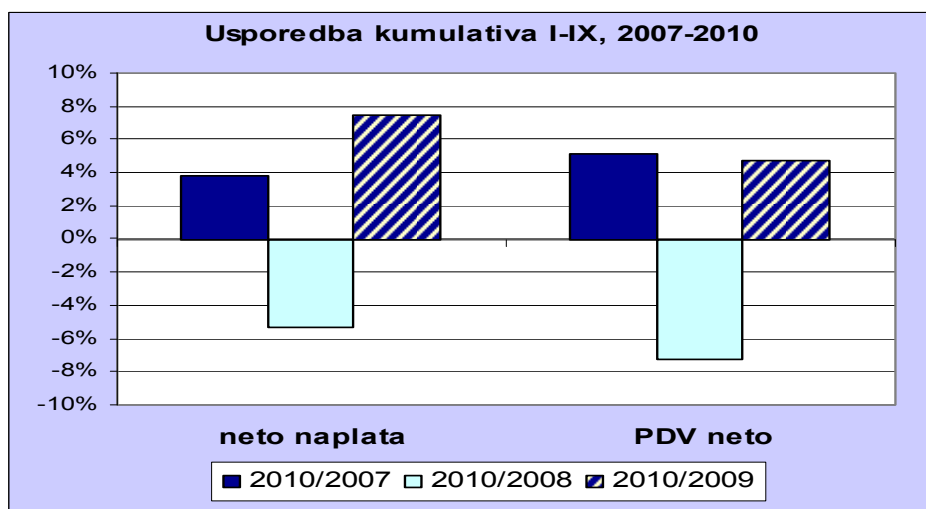
Grafikon 2

Nakon prvog kvartala došlo je do uspona koji je kulminirao u junu, da bi u julu došlo do pada, koji je bio očekivan zbog neravnomjernih efekata primjene novog Zakona o akcizom. Međutim, u posljednja dva mjeseca došlo je do izvjesne stabilizacije. Koliki je utjecaj primjene Zakona o

akcizom na kretanje prihoda pokazuju i kvartalne usporedbe (usporedba kvartala u 2010.g. sa istim kvartalom 2009.). Prema kvartalnim usporedbama na Grafikonu 3 u trećem kvartalu 2010.g. je došlo do usporavanja rasta, koji se može objasniti višom osnovicom za poređenje u 2009.g. zbog primjene Zakona o akcizom.

Grafikon 3

Grafikon 4

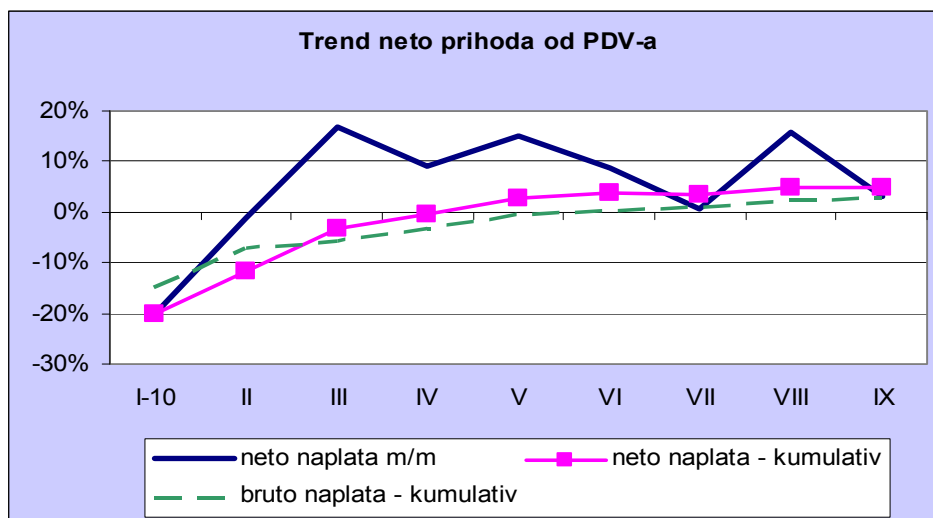
Poredeći sa pretkriznim periodom I-IX 2008 naplata u 2010 još uvijek zaostaje za 5,3%, a naplata PDV-a za 7,3% (Grafikon 4). To je ujedno i pokazatelj kretanja potrošnje u 2010.g. u odnosu na period prije krize.

ANALIZA PO VRSTAMA PRIHODA

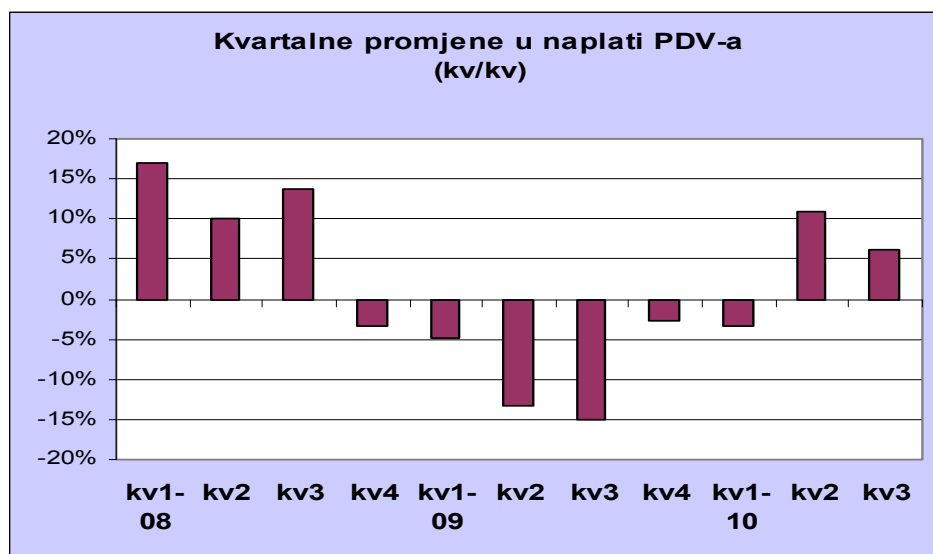
	septembar 2010/09	kumulativ I – IX 2010/09
Ukupno	7,30%	7,80%
carina	-5,24%	-15,83%
PDV	3,11%	4,76%
akcize	13,28%	15,50%

PDV

Rast neto prihoda od PDV-a je stabilan u posljednjih pet mjeseci 2010.g. i kreće se od 3 do 5% (Grafikon 5). U ovoj stopi rasta sadržani su i prihodi od PDV-a na dodatno ubrane akcize na cigarete i putarine.

Grafikon 5

Grafikon 6

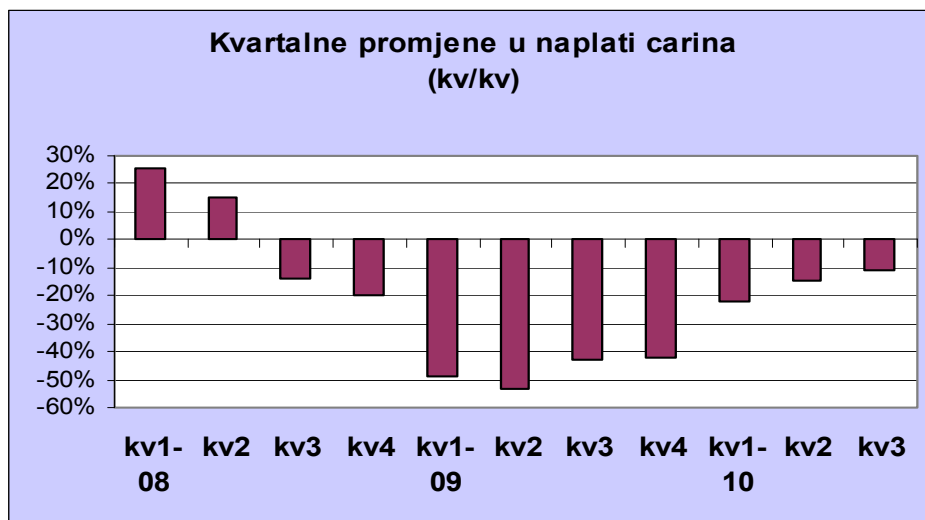
Na Grafikonu 5 primjetno je približavanje bruto i neto naplate PDV-a zbog rasta povrata PDV-a. Prvi put nakon šest uzastopnih kvartala pada povrata PDV-a obveznicima u trećem kvartalu 2010. došlo je do rasta i to od 12% u odnosu na isti kvartal 2009.g. Rast povrata može biti rezultat tri faktora:

- rasta izvoza,
- politike UIO da se isplate povrata obveznicima ubrzaju, da bi kako obveznici ne bi došli u situaciju da budu nelikvidni, a da imaju potraživanja od države,
- prevara u sistemu PDV-a.

Carine

S obzirom na planiranu dinamiku ukidanja carina na uvoz robe porijeklom iz EU došlo je do značajnog usporavanja pada ovih prihoda, budući da je veliki dio uvoza već pod bescarinskim režimom (Grafikon 7).

Grafikon 7

Akcize i putarina

Zbog neravnomjerne raspodjele efekata novog Zakona o akcizom u 2010.g. došlo je do postupnog usporavanja rasta prihoda od akciza (Grafikon 8).

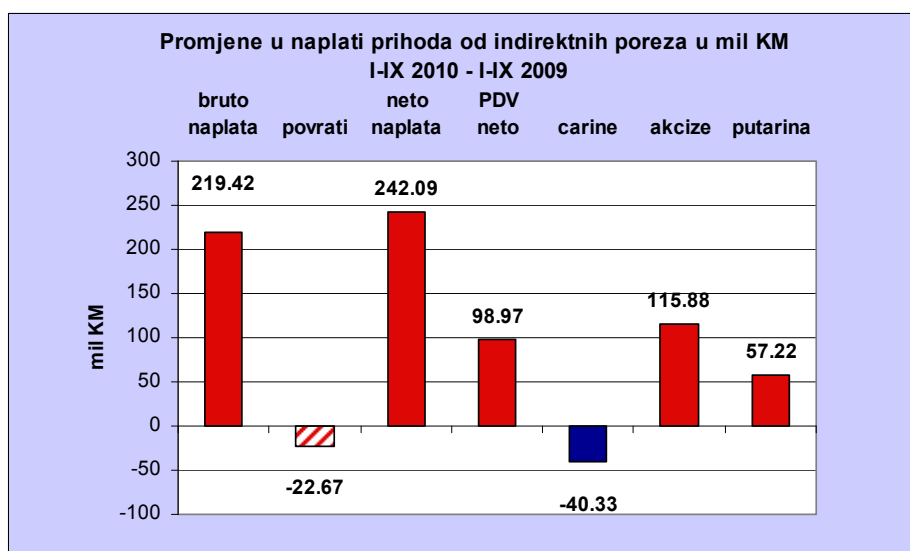
Grafikon 8

Akcizni proizvodi	septembar 2010/09	kumulativ I – IX 2010/09
derivati nafte	8,84%	2,44%
duhan ukupno	19,88%	33,93%
duhan uvoz	12,01%	35,80%
duhan domaći	33,79%	30,82%
pivo, vino, alkohol, ...	6,85%	-6,07%
kahva	-6,99%	-9,70%
putarina	2,84%	33,49%

U mjesecu septembru zabilježen je nastavak rasta prihoda od akciza na derivate nafte, te jači rast prihoda od akciza na domaće cigarete. Rast prihoda od akciza na alkohol, pivo, vino, alkohol i bezalkoholna pića u septembru nije bio dovoljan za neki značajniji pomak na razini perioda od 9 mjeseci. I dalje se nastavlja negativan trend u oporezivanju kahve.

ZAKLJUČAK

Mjesec septembar je donio nastavak pozitivnih trendova u naplati prihoda od indirektnih poreza. Ukupni neto efekat na razini devet mjeseci u odnosu na isto period 2009.g. iznosi 275 mil (242 mil KM usklađenih i 33 mil KM neusklađenih prihoda) – Grafikon 9. Po odbitku efekata rasta prihoda po osnovu akciza i putarine neto efekat rasta potrošnje i ekonomije na prihode od PDV-a iznosi oko 70 mil KM.

Grafikon 9

Dinamika kretanja uvoza kao i prihoda od akcize na kahvu sa osvrtom na povezane politike kod nas i u okruženju

(pripremio: Aleksandar Eskić, Makroekonomista u Odjeljenju)

UVOD

Već je prošlo više od 15 mjeseci od kako je stupio na snagu novi Zakon o akcizama BiH koji je donio nekoliko bitnih promjena kada govorimo o prometovanju i oporezivanju kahve. Najznačajnije je to da se akciza sada plaća isključivo prilikom prekograničnog prometa, ali ne i u zemlji. Isto tako, visina akcizne obaveze se promijenila naviše. Istovremeno, cijena kahve na međunarodnom tržištu kontinuirano raste iz mjeseca u mjesec tokom proteklih nekoliko godina. Ova pojava svakako da negativno utiče na potrošnju kahve, pogotovo u zemljama sa relativno nižim dohotkom *per capita*. Sa donjeg grafikona možemo vidjeti da se količina kahve obuhvaćena carinskim i poreskim tretmanom smanjila za oko 11% u odnosu na prethodno definisani bazni period za koji smo uzeli da je 2006. godina. Paralelno, vrijednost evidentirane kahve je konstantno u porastu i za prvih šest mjeseci iznosi skoro 10%. Samim tim, prosječna cijena uvezene kahve neprekidno raste, što nije ništa neobično uzimajući u obzir kretanja cijene kahve na svjetskim berzama gdje se trguje ovom robom. Prosječna cijena uvezenog kilograma kahve se povećao za 22,8%, dok je samo u trećem kvartalu tekuće godine u odnosu na prosječnu cijenu iz prvog polugodišta porasla za skoro 14%. Ovdje već možemo postaviti nekoliko legitimnih pitanja:

1. Zašto je prosječna cijena uvezene kahve imala tako snažan rast?
2. Zašto je došlo do tako izraženog pada uvezene količine kahve, i posljedično pada naplaćene akcize na kahvu?

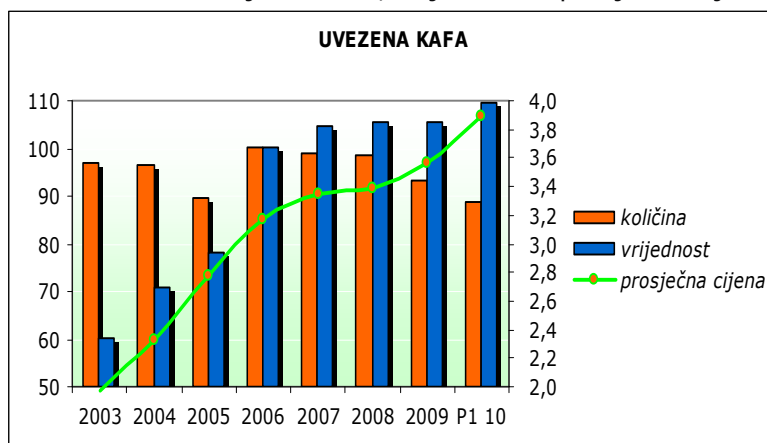
ANALIZA

Prije nego što probamo odgovoriti na ova pitanja, potrebno je analizirati kompoziciju uvezene kahve u smislu učešća pojedinih grupa kahve u ukupnom uvozu i to onako kako to klasifikuje Međunarodna organizacija za kahvu. Ako posmatramo kretanje cijene pojedinih grupa kahve na svjetskom tržištu, vidjećemo da su se cijene kretale različitim tempom, pa čak i u različitim smjerovima u određenim vremenskim intervalima. Tradicionalno najzastupljenije vrste kahve na ovim prostorima, a to su vrste kahve iz grupe Robusta kao i Brazil Santos iz grupe Brasil Naturals su bilježili najsporiji rast. Time dolazimo do sledećeg pitanja: 'Da li se bitno promijenila struktura uvezene kahve u korist skupljih sorti kahve koja bi opravdala, ne samo uvoz, već što je i najvažnije potrošnju kahve u zemlji?'

Tabela 1: Dinamika kretanja količine, vrijednosti i prosječne cijene kahve

	2006	2007	2008	2009	P1 2010	Q3 2010
Količina	100,0	99,1	98,8	93,2	89,0	n/a
Vrijednost	100,0	104,7	105,7	105,5	109,6	n/a
Ø cijena	3,164	3,346	3,387	3,582	3,885	4,224
% rasta	100	105,7	107,0	112,8	122,8	139,7

Graf 1: Dinamika kretanja količine, vrijednosti i prosječne cijene kafe

Na donjem grafu vidimo da naplaćena akciza na kahvu ima silaznu tendenciju što korespondira sa smanjenjem količine obzirom da se akciza na kahvu obračunava na količinu predmetne robe. Ovdje ćemo konstatovati da je došlo smanjenja potrošnje kahve na svjetskom nivou, ali ne u ovoj mjeri, i uz nekoliko veoma prihvatljivih argumenata. Više detalja o ovome vidjeti u nastavku teksta.

Graf 2: Dinamika kretanja naplaćene akcize na kahvu

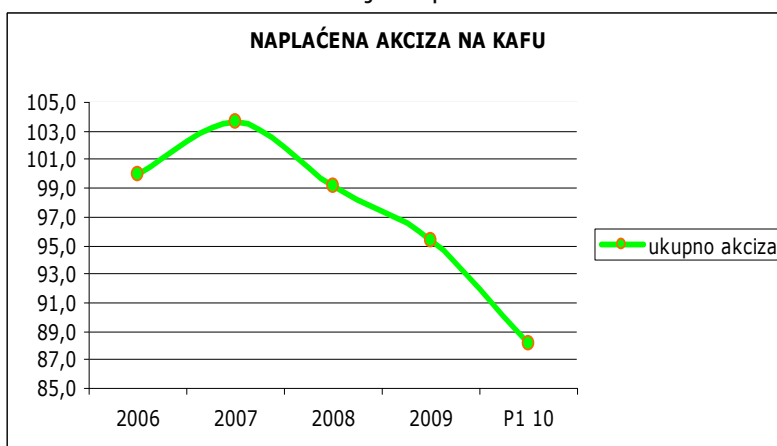

Tabela 2: Dinamika kretanja naplaćene akcize na kahvu

	2006	2007	2008	2009	P1 2010
akciza	100,0	103,7	99,2	95,4	88,13

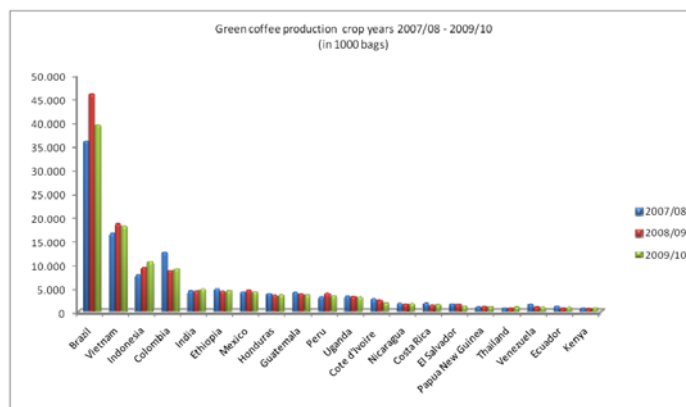
Postoji nekoliko osnovnih uzroka koji su doveli do smanjenja količine evidentirane kahve. Jedan je svakako smanjenje platežno sposobne potražnje što je posljedica poteškoća sa kojima se suočavaju skoro sve privrede svijeta. Naša privreda u tom slučaju nije izuzetak, već naprotiv problemi koje mi imamo su daleko veći složeniji. To svakako očekivano uzrokuje smanjenje potražnje i pad potrošnje određenih roba. Drugi bitan razlog je i smanjena proizvodnja kahve na svjetskom nivou što je posljedično dovelo do povećanja cijena. Ovdje se ne treba eventualno ograničiti samo na inflaciju tražnje već i inflaciju troškova koja je prisutna i sa kojom se suočavaju sami proizvođači. U nastavku predstavljamo jednu širu sliku kada govorimo o tržištu kahve u BiH.

PROIZVODNJA I PROMET KAHVOM

'Međunarodna organizacija za kahvu' je nedavno revidirala ocjene ukupne proizvodnje i naglasila da će doći do pada proizvodnje kahve na globalnom nivou i to za 6,3%. Projekcije govore da će već u narednom periodu doći do porasta proizvodnje i to tako što će Brazil ostati na istom nivou dok se očekuje od Kolumbije da se vrati na stare staze nakon dvije godine sa negativnom stopom rasta. Prinosi u Vijetnamu mogli bi biti pod uticajem nepovoljnih vremenskih prilika.

Cijene sirove kahve na svjetskom tržištu su date u obliku 'ICO indicator prices' za Colombian Milds, ostale Milds sorte, Brazilian naturals i Robustas. Visoke cijene Colombian Milds grupe nastavljaju da bude uzrokovane niskom proizvodnjom kahve u Kolumbiji. Poslednje dvije godine, prvenstveno dva faktora utiču na ovu pojavu, a to su nepovoljne vremenske prilike, kao i podmlađivanje starih stabala kahve. Dugoročno, ovaj program podmlađivanja će značiti zdraviju proizvodnu osnovu, dok kratkoročno to znači manje prinose. Cijene Robusta sorte su se povećale zbog mogućeg lošeg vremena u Vijetnamu. Ipak, razlika u cijeni između sorte Robusta i Arabica se dodatno povećava.

Graf 3: Proizvodnja sirove kahve po zemljama

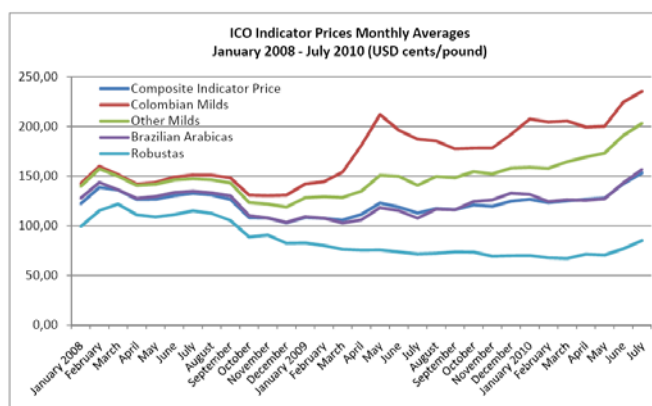

Izvor: International Coffee Organization, October 2010

Udio različitih tržišta u svakoj vrsti kahve i njihova značajnost u izračunu ICO kompozitnog cjenovnog indikatora od 01.10.2001. godine. Uzimaju se u obzir samo tri tržišta, i to: SAD, Francuska i Njemačka. Udio svake grupe je baziran na osnovu prosječnog izvoza u SAD i Evropsku Uniju u periodu od 1996. do 1998. godine.

Graf 4: Kretanje cijene posmatranih grupa kahve

ICO INDICATOR PRICES

I Izvor: International Coffee Organization, October 2010

Columbian Milds: 30% Njujork – 70% Njemačka
 Other Milds: 40% Njujork – 60% Njemačka
 Brazilian Naturals: 80% Njujork – 20% Njemačka
 Robustas: 25% Njujork – 75% Francuska

Kretanje ponderisanog učešća svake od grupa kahve koji čine ICO kompozitni cjenovni indikator dato je u Tabeli 3.

Tabela 3: Ponderisani udio grupa kahve

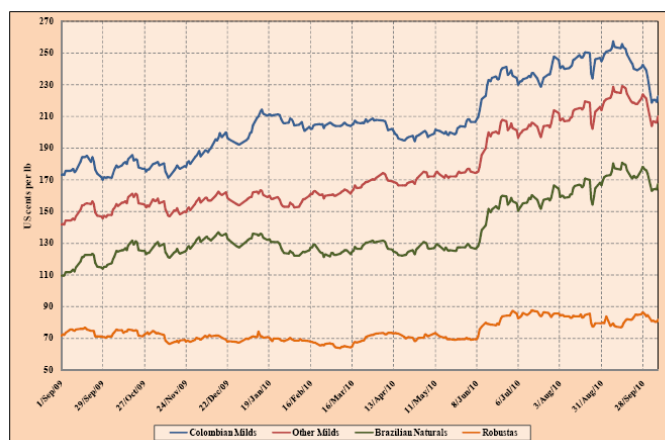
%	2005 - 2007	2007 - 2009	2009 - 2011
Columbian Milds	13	14	13
Ostale Milds sorte	24	20	23
Brazilian Naturals	29	31	30
Robustas	34	35	34
UKUPNO	100	100	100

Izvor: European Coffee Federation, 2010

Interesantan podatak je da, prema istom izvoru (European Coffee Federation), uvoz sirove kahve u BiH i Hrvatsku se kretao na istom nivou u protekle 3 godine.

Tokom septembra cijene kahve su zabilježile rast sa prosječnim ICO kompozitnim indikatorom 1,6361 US\$/lb u poređenju sa 1,5746 US\$/lb. Značajan trend rasta cijena se dešava od maja tekuće godine i determinisan je najvećim dijelom kretanjem cijena Arabica grupe. Prosječna vrijednost ICO kompozitnog indikatora tokom 2009/2010 bila je 1,3441 KM/lb što je predstavljalo porast od 20,2% u poređenju sa prethodnom godinom. Istovremeno, ukupan izvoz je smanjen za 4,4% u 2009/2010. godini.

Graf 5: Kretanje cijene kahve razvrstane u 4 grupe od 01.09.2009. do 08.10.2010.

Izvor: International Coffee Organization, October 2010

U kalendarskoj 2009. godini uvoz sirove kahve u zapadnu Evropu je manji za 1,3% u poređenju sa prethodnom godinom. Posebno se ističe Austrija gdje je došlo do pada od 60%. Razlog je zatvaranje postrojenja gdje se prži kahva, tako da je smanjena potreba za uvozom sirove kahve. Istovremeno, prema podacima ICO, zemlje centralne i istočne Evrope uvezle su za 6,4% više sirove kahve nego godinu ranije.

Tabela 4: Pregled obaveza na kahvu (akcize i PDV) po odabranim zemljama EU + BiH

Država	Akcizna obaveza na kahvu	PDV
Austrija		10% pržena 20% rastvorljiva
Belgija	Sirova – 0,1983 EUR/kg Pržena – 0,2479 EUR/kg Rastvorljiva – 0,6941 EUR/kg	6%
Danska	Sirova – 5,45 DKK/kg Pržena – 6,54 DKK/kg Rastvorljiva – 14,17 DKK/kg	25%
Finska		13%
Njemačka	Pržena – 2,19 EUR/kg Rastvorljiva – 4,78 EUR/kg	7%
Grčka		11%
Italija		20% kahva 10% rastvorljiva
Holandija		6%
Slovenija		8,5%
Španija		8%
Švedska		12% maloprodaja 25% restorani
BiH	Sirova – 1,50 KM/kg Pržena – 3,00 KM/kg Ostalo – 3,50 KM/kg	17%

Izvor: International Coffee Organization, October 2010

UMJESTO ZAKLJUČKA

Pored konstatacije da je došlo do velikih promjena na tržištu kahve u BiH kao i ostalim posmatranim zemljama, nastojaćemo pažljivo pratiti kretanje prihoda od akcize na kahvu kao i efekte mjera koje UIO preduzima na ovom planu.

Nekoliko zanimljivosti vezano za kahvu

Masovnija proizvodnja i konzumiranje kahve je geografski vezana za Rog Afrike odakle, prema legendi, drvo kahve potiče iz provincije Kafa u Etiopiji. Sticajem različitih okolnosti, kahva se počela uzgajati i u Jemenu gdje su vlasti snažno zagovarale uživanje kahve. Prve kahveterije ili „*kaveh kanes*“, su otvorene u Meki i veoma brzo su se raširile širom arapskog svijeta gdje su važile kao mjesta gdje se igrao šah, čavrljalo i pjevalo, igralo i slušala muzika. Ništa slično nije postojalo ranije; mjesto gdje se društveni i poslovni život odvijao u ugodnom okruženju i gdje je, po cijeni jedne šoljice kahve, svako mogao učestvovati. U određenoj mjeri vrlo predvidivo, arapske kahveterije su ubrzo postale centri političkih aktivnosti i bile su zabranjene. Tokom narednih nekoliko decenija kahva i kahveterije su bile zabranjivane, ali su se uvijek iznova pojavljivali sve dok konačno nije pronađen prihvatljiv način i to tako da je oboje postalo predmet oporezivanja.

Krajem XVII vijeka Holanđani su uzgajali kahvu u Malabaru u Indiji da bi nešto kasnije zasadili prvo drve kahve u današnjoj Indoneziji. Kroz svega nekoliko godina holandske kolonije su postale glavni snabdjevači Evrope kahvom, a prvi u Evropu su je donijeli trgovci iz Venecije 1615. godine. Ovo je bio period kada su se druga dva globalno značajna topla napitka pojavila u Evropi; prvi je topla čokoloda koju su donijeli Španci iz Amerike 1528. godine kao i čaj koji je prvi put prodat u Evropi 1610. godine. Prva evropska kahveterija je otvorena u Veneciji 1683., dok je najpoznatija svakako kahveterija „*Florian*“, na Trgu Sveti Marko koja je otvorena 1720. godine. Trenutno najveća osiguravajuća kuća na svijetu. Lloyd's iz Londona, je započela svoj „život“ kao kahveterija. Nju je otvorio 1688. godine Edward Lloyd koji bi pripremio listu brodova koje su njegovi gosti osigurali.

Prvi zvanično zabilježen datum vezan za konzumiranje kahve u Sjevernoj Americi je 1688. godina, i uskoro su kahveterije otvorene u Njujorku, Filadelfiji, Bostonu i ostalim gradovima. „*Bostonska čajanka*“ 1773. godine je planirana u kahveteriji „*Zeleni zmaj*“. Njujorška banka kao i Njujorška berza (NYSE) su započele svoj „život“ u kahveterijama što je danas poznato kao „*Wall Street*“.

Značaj kahve za svjetsku ekonomiju ne može biti precijenjen. Ona predstavlja jedan od najvrijednijih primarnih proizvoda u svjetskoj trgovini, tokom više godina drugi po vrijednosti, odmah iza nafte, i služi kao glavni izvor strane valute zemljama koje proizvode/izvoze kahvu. Njen uzgoj, prerada, trgovina, transport i marketing obezbeđuje posao stotinama miliona ljudi širom svijeta. Kahva je roba kojom se trguje na glavnim berzama svijeta, prvenstveno Londonu i Njujorku.

Konsolidovani izvještaji

(pripremila: Aleksandra Regoje i Mirela Kadić)

Tabela 1. (Konsolidovani izvještaji: BiH, entiteti, JR)

1. Konsolidovani izvještaj uključuje:

- prihode od indirektnih poreza koje prikuplja Uprava za indirektno oporezivanje na Jedinstveni račun,
- transfere sa Jedinstvenog računa UIO za servisiranje vanjskog duga,
- transfere sa Jedinstvenog računa UIO za finansiranje Brčko Distrikta, kantona, općina i Direkcija za puteve,
- prihode i rashode budžeta institucija Bosne i Hercegovine,
- prihode i rashode budžeta Federacije BiH,
- prihode i rashode budžeta Republike Srpske.

Tabele 2.1. – 2.2. (Konsolidovani izvještaji: kantoni)

1. Konsolidovani izvještaj uključuje:

- Prihode i rashode budžeta kantona
- Prihode i rashode budžeta pripadajućih općina

2. Neto finansiranje se odnosi na razliku primljenih zajmova i njihove otplate

BiH: Institucije BiH, entiteti i JR, I-IX, 2010.

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	Ukupno
Prihodi	398,7	376,7	432,1	536,3	450,7	466,9	490,8	499,5	501,7	4.153,4
Poreski prihodi	368,1	344,7	391,2	446,3	420,9	432,5	427,5	464,7	448,4	3.744,3
Indirektni porezi	351,0	325,1	351,2	378,0	399,9	410,0	407,2	444,6	427,3	3.494,3
PDV	203,2	206,9	223,5	232,2	252,9	255,8	257,3	277,7	268,5	2.177,9
PDV na uvoze	104,7	150,9	175,3	182,1	187,1	195,5	197,5	198,8	204,6	1.596,7
PDV obaveza prema PDV prijavama	145,9	114,5	97,3	108,1	122,8	106,9	124,0	137,0	128,5	1.084,9
PDV prema automatskom razrezu od stane UIO	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,3
PDV jednokratne uplate	0,2	0,2	0,0	0,0	0,2	0,3	0,2	0,0	0,1	1,4
Ostalo	2,1	2,4	1,9	2,5	2,3	1,9	2,3	2,8	2,4	20,5
Povrat PDV	-49,8	-61,2	-51,0	-60,5	-59,6	-48,9	-66,7	-61,0	-67,3	-525,9
Carine	16,6	22,2	26,6	24,7	24,9	26,1	24,4	25,5	28,0	218,9
Porez na promet	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Akciza	107,9	76,0	78,0	95,2	95,2	102,9	97,3	109,5	101,3	863,3
uvozni pr.	65,2	52,5	54,9	61,6	57,6	61,7	65,9	67,4	58,9	545,6
u zemlji	42,7	23,6	23,1	33,6	37,5	41,2	31,4	42,2	42,4	317,7
Putarina	23,0	19,2	22,3	25,6	26,6	24,4	27,9	31,1	28,0	228,1
Ostalo	1,1	1,2	1,8	1,5	1,3	1,5	1,6	1,4	1,4	12,6
Ostali povrati	-0,8	-0,3	-0,9	-1,2	-1,1	-0,6	-1,2	-0,6	0,0	-6,6
Direktni porezi	17,1	19,6	40,0	68,3	21,0	22,5	20,3	20,1	21,1	250,1
Prihodi od poreza na dobit	9,4	10,8	29,2	57,6	11,7	12,1	9,7	9,7	10,0	160,1
Prihodi od poreza na dohodak	7,1	8,1	9,9	9,8	8,3	9,5	9,6	9,4	10,3	81,9
Ostali direktni porezi	0,6	0,7	1,0	1,0	0,9	0,9	1,0	1,0	0,9	8,1
Doprinosi	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Neporeski prihodi	28,5	30,1	39,9	89,8	27,8	34,0	62,2	33,7	52,6	398,6
Grantovi	2,1	1,9	1,0	0,2	2,0	0,3	1,1	1,1	0,8	10,5

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	Ukupno
Rashodi	438,6	355,4	515,5	473,3	467,6	577,9	468,8	495,4	559,0	4.351,4
Bruto plate i naknade troskova zaposlenih	106,7	109,0	120,7	119,1	119,2	157,9	101,7	120,3	118,1	1.072,6
Izdaci za materijal i usluge	11,0	15,3	29,0	21,9	28,7	39,2	20,4	23,4	37,2	226,1
Subvencije i transferi	98,4	89,9	162,0	118,1	94,6	132,6	118,6	109,5	143,7	1.067,6
Kamate (domace i strane)	2,5	3,7	11,0	5,2	9,0	18,3	1,6	6,1	7,8	65,0
Kamate na ino-dug	2,5	3,6	9,1	5,1	9,0	17,8	1,6	6,1	5,6	60,4
Kamate na unutrašnji dug	0,0	0,1	1,9	0,0	0,0	0,5	0,0	0,0	2,1	4,6
Ostala tekuca potrosnja	8,3	14,4	26,2	38,7	41,3	46,3	24,3	28,0	33,3	260,9
Kapitalni izdaci	12,1	12,3	17,3	5,1	6,4	17,3	11,0	8,2	11,6	101,3
Ostali izdaci	58,3	7,4	-27,2	10,1	9,3	13,5	12,2	8,9	23,4	116,0
Transferi sa JR	141,5	103,8	179,4	155,6	164,4	155,5	178,5	193,1	187,3	1.459,2
od čega: FBiH / kantoni, općine, Direkcija za ceste	101,2	73,3	145,9	120,5	125,0	118,2	137,2	147,0	143,8	1.112,0
od čega: RS / gradovi, općine, JP "Putevi RS"	28,0	19,6	21,6	23,8	27,3	25,0	28,9	32,7	30,2	237,1
od čega: Brčko	12,4	11,0	11,9	11,3	12,1	12,3	12,4	13,4	13,3	110,1
Primljene otplate datih zajmova (neto) i kapitalni dobici	-0,2	-0,4	-3,1	-0,6	-5,3	-2,8	0,5	-2,1	-3,4	-17,4
Bilans	-39,9	21,4	-83,3	63,1	-17,0	-111,0	22,0	4,1	-57,3	-198,0
Finansiranje	39,9	-21,4	83,3	-63,1	17,0	111,0	-22,0	-4,1	57,3	198,0

Tabela 1.

Srednjobosanski kanton, I-VII, 2010.

	I	II	III	IV	V	VI	VII	I-VII 2010
1 Prihodi (11+12+13+14)	15.023.545	13.518.837	14.271.054	16.201.417	16.837.755	16.487.177	17.102.745	109.442.529
11 Prihodi od poreza	12.536.490	11.209.102	11.627.750	13.565.437	14.186.132	13.017.296	14.511.228	90.653.435
Porezi na dohodak i dobit	1.711.595	1.699.951	1.867.334	2.169.977	2.428.002	1.893.816	1.634.597	13.405.271
Porez na imovinu	338.414	496.048	375.361	393.851	375.607	374.634	402.821	2.756.735
Indirektni porezi	10.476.726	8.996.477	9.376.777	10.992.836	11.373.616	10.738.086	12.461.818	74.416.336
Ostali porezi	9.755	16.627	8.278	8.774	8.908	10.760	11.992	75.093
12 Neporezni prihodi	2.315.995	2.116.970	2.445.591	2.337.662	2.342.786	2.913.703	2.227.915	16.700.622
13 Grantovi	171.060	187.765	197.713	298.318	308.837	556.177	363.602	2.083.472
14 Ostali prihodi	0	5.000	0	0	0	0	0	5.000
2 Rashodi (21+22)	12.723.697	13.776.924	15.845.223	14.737.658	14.503.370	16.132.802	15.231.991	102.951.665
21 Tekući izdaci	12.723.697	13.776.924	15.861.555	14.737.658	14.503.370	16.132.802	15.231.991	102.967.997
Bruto plaće i naknade	8.717.393	9.072.322	10.171.382	9.194.860	9.134.602	10.073.951	10.222.707	66.587.216
Izdaci za materijal i usluge	2.063.634	1.949.141	1.864.729	1.790.977	1.537.439	1.496.857	1.477.325	12.180.102
Grantovi	1.877.196	2.669.265	3.712.525	3.649.107	3.659.562	4.438.447	3.429.009	23.435.111
Izdaci za kamate i ostale naknade	12.063	12.586	33.516	24.855	91.859	45.600	23.065	243.545
Doznake nižim potrošačkim jedinicama	53.411	73.609	79.403	77.860	79.909	77.945	79.885	522.022
22 Neto pozajmljivanje*	0	0	-16.332	0	0	0	0	-16.332
3 Neto nabavka nefinansijskih sredstava	-29.165	81.593	83.466	526.494	294.471	207.177	589.624	1.753.660
4 Vladin suficit/deficit (1-2-3)	2.329.013	-339.680	-1.657.635	937.266	2.039.913	147.197	1.281.129	4.737.204
5 Neto finansiranje**	-24.152	50.026	-22.443	297.861	4.090.903	-104.656	-105.214	4.182.324

Tabela 2.1.

Bosansko-podrinjski kanton, I-VII, 2010.

	I	II	III	IV	V	VI	VII	I-VII 2010
1 Prihodi (11+12+13+14)	2.789.712	2.491.593	2.466.264	3.007.294	3.150.936	3.163.416	3.330.508	20.399.723
11 Prihodi od poreza	2.354.969	2.109.402	2.141.597	2.610.781	2.561.312	2.425.677	2.792.827	16.996.566
Porezi na dohodak i dobit	189.327	221.999	226.167	355.422	222.765	224.253	245.647	1.685.581
Porez na imovinu	20.780	44.620	14.972	21.305	19.880	8.650	12.064	142.271
Indirektni porezi	2.144.691	1.842.553	1.900.165	2.233.829	2.318.483	2.192.382	2.534.914	15.167.017
Ostali porezi	171	230	294	225	185	392	201	1.697
12 Neporezni prihodi	325.862	285.449	235.582	273.662	509.130	409.632	458.274	2.497.590
13 Grantovi	95.845	93.354	84.982	119.458	72.792	324.457	67.449	858.337
14 Ostali prihodi	13.036	3.388	4.103	3.393	7.702	3.650	11.958	47.230
2 Rashodi (21+22)	2.746.925	3.248.773	2.938.706	2.932.537	3.495.079	2.791.299	3.632.738	21.786.056
21 Tekući izdaci	2.746.925	3.248.948	2.938.881	2.932.712	3.495.254	2.791.474	3.632.913	21.787.106
Bruto plaće i naknade	1.766.073	1.821.355	1.860.522	1.834.799	1.801.082	1.805.575	2.102.804	12.992.209
Izdaci za materijal i usluge	431.172	363.368	431.632	261.796	325.632	267.884	300.880	2.382.364
Grantovi	497.920	1.063.364	645.833	835.367	1.367.675	717.257	1.176.625	6.304.041
Izdaci za kamate i ostale naknade	51.559	862	806	749	865	758	52.604	108.203
Doznake nižim potrošačkim jedinicama	200	0	89	0	0	0	0	289
22 Neto pozajmljivanje*	0	-175	-175	-175	-175	-175	-175	-1.050
3 Neto nabavka nefinansijskih sredstava	47.007	30.182	118.454	22.606	60.473	264.558	182.895	726.174
4 Vladin suficit/deficit (1-2-3)	-4.219	-787.363	-590.895	52.152	-404.615	107.559	-485.125	-2.112.507
5 Neto finansiranje**	-154.063	-14.020	-15.213	-14.630	-17.359	-16.464	-167.571	-399.321

Tabela 2.2.